

Naturgenopretning i Gudenåen

- Standpladser til laks og havørreder ved Ulstrup i Favrskov Kommune -

Naturgenopretning i Gudenåen - Standpladser til laks og havørreder ved Ulstrup i Favrskov Kommune

2011, af Kim Iversen, Danmarks Center for Vildlaks

For Favrskov Kommune

Fotos: © Danmarks Center for Vildlaks

Forsidefotos: Øverst: Havørred fra elfiskeri i Gudenåen ved Ulstrup, oktober 2009.

Ned. t.v.: Lystfiskerfanget storlaks fra Gudenåen ved Ulstrup (© Thorbjørn Lager).

T.h.: Udlægning af kampesten i Gudenåen ved Brandstrup Bæk, Ulstrup.

I august 2007 blev 270 kampesten lagt ud i Gudenåen ved Ulstrup, for at skabe mere fysisk variation på vandløbsbunden, og dermed flere levesteder til dyrelivet i åen. Det var håbet, at stenene ville skabe standpladser for især laks og havørreder, og at den 1.400 meter lange strækning, fra Ulstrup Marina til Brandstrup Bæk, dermed kunne blive et eftertragtet fiskevand for lystfiskere fra nær og fjern.

Figur 1: Projektstrækningen i Gudenå ved Ulstrup. Der er udlagt sten ved de gule markeringer.

Effektundersøgelser, foretaget årligt i perioden 2005 – 2010 har mere en antydnet, at laks og havørreder har taget pænt imod standpladserne og de forbedrede fysiske forhold. Meget fine lakse- og havørredfangster i forbindelse med elfiskeriet i oktober i årene 2007-2010, efter projektets udførsel, har vist at Gudenåen ved Ulstrup nu rummer mange laks og havørreder. Effekten har også været et større ryk-ind af lystfiskere og fine fangster af specielt laks og store gedder på Gudenåstrækningen ved Ulstrup.

Projektering

Projektet med store sten i Gudenåen blev undfanget gennem et samarbejde mellem lokale lodsejere, det daværende Hvorslev Kommune og Danmarks Center for Vildlaks (DCV). Projekterings største udfordring var at få stenene placeret, så de på ingen måder kunne være til gene for bådsejls på Gudenåen. Stenenes positioner blev derfor fastlagt ved gennemsejlinger af strækningen med dybdemåler på ekkolod. Derudover blev stenene kun udlagt fra sydsiden, således at der altid vil være en stenfri sejlrunde på nordsiden af åen.

Anlægsarbejdet

De 270 kampesten af størrelsen 40-80 cm i diameter blev udlagt d. 14.-16. august 2007. Anlægsarbejdet blev udført i en tør periode, hvilket minimerede skaderne på de vandløbsnære arealer. En gravemaskine med en 12 meter lang arm blev anvendt til formålet, så stenene kom ud på det dybere strømvand, hvor de kunne skabe fysisk varierede forhold og standpladser hvor der var mulighed og behov for det.

Figur 2: Stenene blev lagt ud med "langarmet" gravemaskine.

Effektundersøgelser

I 2005 påbegyndte Danmarks Center for Vildlaks et undersøgelsesprogram for Favrskov Kommune på Gudenåstrækningen fra efterskolen opstrøms Ulstrup til Brandstrup Bæk nedstrøms. Fiskebestandens undersøges ved elfiskeri, så evt. effekter af bl.a. de udlagte sten kan registreres gennem ændringer i fiskenes antal og artsfordeling. Undersøgelserne bliver udført i forbindelse med indfangning af moderfisk til lakseopdrættet på Danmarks Center for Vildlaks i Randers.

Figur 3: Elfiskeriet på Gudenåen foregår med to både for at dække åen bedre og dermed opnå større effektivitet.

Projektstrækningen befiskes to gange årligt i perioden ultimo september – primo november. To både elfisker side om side for at optimere fangsteffektiviteten, og fiskebestandens sammensætning beskrives gennem registrering af fiskearter og optælling og opmåling af enkeltindivider.

I 2009 blev der foretaget en dobbeltbefiskning på strækningen på en af undersøgelsesdagene, hvilket viste at fangsteffektiviteten var ca. 65 % på dagen. Forholdene var ideelle for elfiskeri, med lav vandføring og klart vand, hvorfor effektiviteten også må formodes at have været i top. Ved større vandføringer og højere vandstand nedsættes effektiviteten, da strømfelterne da dækker en mindre del af vandløbets tværsnit og sigtddybden da ofte er reduceret.

Resultater

Det samlede resultat af de to gange elfiskeri i perioden 2005-2010 fremgår af nedenstående tabel.

	2005	2006 (før)	2007 (efter)	2008 (*)	2009	2010
Laks	3	0	9	3	12	10
Havørreder	1	4	8	1	12	4

(*): Der blev i 2008 elfisket på to dage med store vandføringer og lav effektivitet.

Resultaterne fra 2005 og 2006, før stenudlægningen, var typiske for resultaterne fra elfiskeriet ved Ulstrup gennem en årrække forud. Der var kun få fisk at fange, og det blev overvejet om det var besværet værd at elfiske efter gydelaks på strækningen fremover.

Ved effektundersøgelsen i 2007 var elfiskeriet fangsterne meget bedre, med et flot udbytte i form af laks og havørreder på undersøgelsesstrækningen. Ved første befiskning d. 25. september blev der bl.a. fanget en stor havørredhan på ca. 1 meters længde og en anslået vægt på over 10 kg. Den største de erfarne folk i bådene nogensinde havde set i Gudenåen.

I 2008 var vandstanden i åen høj på begge undersøgelsesdage, hvilket kan være grunden til, at 2008 var det eneste år efter stenudlægningen hvor resultaterne fra undersøgelsen ikke har været bedre end før etable-

ringen. I både 2009 og 2010 var der gode fangster af laksefisk, og strækningen ved Ulstrup har i de seneste år leveret mange laks til lakseopdrættet.

Figur 4: Hanlaks (t.v.) og stor havørred fra elfiskeriet i Gudenåen ved Ulstrup.

Favrskov kommunes naturgenopretningsprojekt har, processen og resultaterne samlet set, været en succes. Der er skabt bedre fysiske forhold i Gudenåen og den "synlige" effekt, gennem et større antal laks og havørreder på strækningen, er blevet påvist ved de mange laks- og havørredfangster ved elfiskeriet, og et spændende lystfiskeri med flotte fangster.

Stenene

I 2008 blev de udlagte sten besigtiget af dykkere. Generelt lå stenene fint placeret på hård vandløbsbund. Strukturerne og de varierede strømforhold omkring havde dannet mange mikrohabitat for faunaen på og omkring stenene. Specielt ved foden af stenene var der gode skjulmuligheder for mindre fisk. På stenene voksede alger, som græsses af en række smådyr, som igen er fødeemner for en række fiskearter.

Figur 5: De algebegroede kampesten lå fint på den hårde vandløbsbund.

Fiskene i Gudenåen ved Ulstrup

Ud over laks og havørreder er der på stenstrækningen fanget en række andre fiskearter typiske for Gudenåen. Herunder præsenteres disse fisk, som også kan være attraktive sportsfisk for lystfiskere.

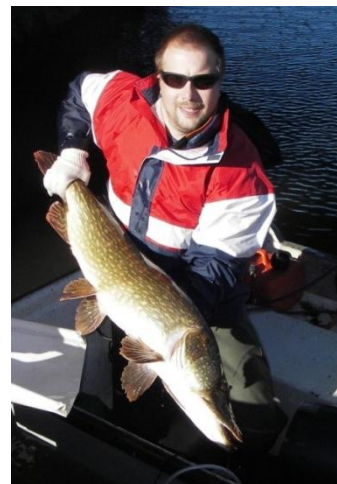
Gedden (*Esox lucius*):

Gedden er om nogen en rovfisk. På Ulstrupstrækningen af Gudenåen fanges der næsten hvert år store gedder over meteren ved elfiskeriet. Gedden er altædende, og æder gerne byttfisk mere end halv så lange som dem selv, også gerne artsfæller!

Aborre (*Perca fluviatilis*):

Aborren er en pelagisk rovfisk som er meget almindelig i åer og søer. Der fanges jævnligt store eksemplarer på op til to kg i Gudenåen, aborren kan fanges på næsten alle slags agn.

Sandart (*Stizostedion lucioperca*):

Sandarten kan træffes på strækningen, og er også blevet fanget af lystfiskere ved Ulstrup. Sandarten æder hovedsagligt mindre fisk, er en fin sportsfisk og kan veje op til 10 kg. Den er en effektiv jæger i grumset vand eller om natten, p.g.a. af dens gode syn ved lav lysintensitet.

Knude (*Lota lota*):

Knuden, eller ferskvandskvabben, er Danmarks eneste ferskvandslevende torskeart, og kan vej over 4 kg. Det er en nataktiv rovfisk, som i nogle vandløb kan findes i ret store antal. Lystfiskeri efter knuder i Gudenåen er meget lidt udbredt.

Helt (*Coregonus lavaretus*):

Laksefisken helt trækker i det sene efterår og vintermånederne op i Gudenåen fra Randers Fjord for at gyde. Helt kan fanges på orm og med små fluer, men lystfiskeri efter helt er ikke videre udbredt i Gudenåen.

Rimte (*Leuciscus idus*):

Rimten er den største af vores skallearter, og kan i danske vandløb og fjorde veje op til 4 kg. Den træffes ofte i stimer, og er af interesse for lystfiskere p.g.a. sin størrelse og fødevalg, de store rimter spiser nemlig i høj grad småfisk.

Skalle (*Rutilus rutilus*):

Skallen er almindelig udbredt i Gudenåen, specielt på langsomtflydende strækninger. Skaller kan fanges af lystfiskere med flue, orm el. lign.

Brasen (*Abramis brama*):

Brasen lever i søerne og på de langsomtflydende dele af vandløbene, som på dele af Gudenåen ved Ulstrup. Brasen æder bunddyr og planterester, og kan således fanges på bundmede med orm, majs el. lign.

Lystfiskeriet

Lystfiskeriet i Gudenåen ved Ulstrup er vokset i omfang og kvalitet over de sidste fem år. Der bliver fanget mange laks, havørreder og store gedder på strækningen, selv om det i sommeren og efteråret kan være en udfordring at fiske p.g.a. af de stedvis brede vegetationsbælter i vandløbet langs brinkerne. I foråret og vinteren er fiskeriet mere tilgængeligt, og det er som oftest her de store, blanke laks fanges. I vinteren byder strækningen ved Ulstrup på et udsøgt fiskeri efter storgedder, et spændende fiskeri som især fluefiskerne for alvor er begyndt at udforske.

Thorbjørn Lagers beretning om en god dag ved Gudenåen ved Ulstrup:

Mit livs fight ved Gudenåen!

"Jeg havde set en grov laks dagen før på stykket ved Ulstrup og skulle lige prøve.

Jeg fiskede først med spinner, men skiftede til reje og prøvede igen. Det er altid en vild oplevelse når årets første fisk hugger. Fisken var brølstærk og fightede hårdt i over en halv time. Den tog bl.a. et 50 meters udløb med ryggen fri af vand, og den lignede en ubåd med ekspresfart mod Randers. Men trods træer og grøde gik det godt. Takket være den lave vandstand kunne jeg komme ud og stække fisken, da den stoppede ude foran en kæmpe grødekant. Jeg har ikke tal på hvor mange gange fisken var ovre ved den modsatte bred. Men fisken kom til sidst på land og hvilken fisk! En perfekt laks på 108 cm og 12,6 kg.

Jeg måtte ringe efter naboen, da jeg var på cykel!

Tak for det store arbejde, der gøres for Gudenåen og dens fiskebestande."